

Изх. № П-88/14.12.2022 г.

До
Членовете на Висшия съдебен съвет

До
Министъра на образованието и науката

До
Министъра на културата

До
Председателката на Държавната агенция за
закрила на детето

До
Членовете на Комисията по правни въпроси в
48-ото Народно събрание

ОТВОРЕНО ПИСМО

от
адв. Адела Качаунова
Директорка на Програмата за правна защита
на Българския хелзински комитет (БХК)

Относно: Инициатива „Правосъдие в
бъдещето – прокурори и ученици говорят за
право“, организирана от Асоциацията на
прокурорите в България и Камарата на
следователите в България

Уважаеми госпожи и господа,

Обръщам се към Вас с тревога по повод организираната от Асоциацията на
прокурорите в България (АПБ) и Камара на следователите в България (КСБ) инициатива
„Правосъдие в бъдещето – прокурори и ученици говорят за право“, започнала на 5

октомври 2022 г. В рамките на инициативата представители на двете организации и главният прокурор Иван Гешев посещават училища в цялата страна и разговарят с ученици от различни възрасти в извънкласна форма. Заявената цел на проекта е „повишаване правната грамотност и култура на учениците, повишаване информираността им за съдебната власт и изграждане на ценностно отношение към закона“. Срещите са организирани със съдействието на училищните власти, които получават плакети от инициаторите в благодарност. В рамките на инициативата са посетени най-малко 20 училища в поне 12 града.¹

Първоначално инициативата е обявена като съвместна и с неправителствената организация Национална мрежа за децата (НМД), чийто член е и БХК. В първите публикувани съобщения на официалната интернет страница на АПБ все още стои изричен текст за партньорството с НМД, както и е видимо логото на НМД в публикуваните снимки от срещите. Това е видимо и в официалната Фейсбук страница на Прокуратурата в Република България-пресцентър². В следващите публикации името на НМД вече липсва. Информация за сътрудничество с НМД е невярна, тъй като такова не е осъществено в действителност.

В рамките на инициативата учениците, които в някои случаи са дори и малолетни (седмокласници), но при всички случаи непълнолетни, биват запознавани основно с личността на Иван Гешев и неговите виждания по промени в българското законодателство, които са спорни в юридическата общност. Макар той саморъчно да подарява книжки с Конституцията на Република България на учениците, изказванията му и тезите, които застъпва, не могат да бъдат оценени критично от подрастващи, които не само не са завършили право, но дори не са преминали основен курс по въведение в правото.

Част от тезите на Иван Гешев, цитати от които ще изложим по-долу, са недопустими в демократичния правов ред. Намираме за изключително опасно на децата да се внушава, че те са правилни и справедливи. В съществуващия си формат срещите пропагандират одобрение на вижданията на Гешев по въпроси от най-висока важност – като обсега на правомощията на главния прокурор, необходимостта от законодателни реформи, които да облекчат доказването от страна на държавното обвинение, разделение на властите или върховенството на закона. Чрез изказванията си, Иван Гешев на практика въвлича децата в политическа дейност, доколкото излагането на идеи за управление на страната и промени в законодателството от ранга дали прокуратурата трябва да остане в рамките на съдебната власт и има ли нужда от промени в обсега на неговите правомощия са именно политически. Това е опасно за образователното развитие на децата, които няма да формират свободно мнение по важни въпроси от

¹ График за ноември е публикуван на адрес: <https://www.ecocrime.bg/home/2013-08-06-19-31-47/803-2022-11-02-08-58-38>.

² Виж на адрес: <https://www.facebook.com/Press.PRB/posts/pfbid0EbDererhm55D3ExomgWgWGvzJZcDWxgQFyLmxD2vicHWqNgnnH2qpmey8zqPsH8yl>.

устройството на държавата, а ще попият виждания на един главен прокурор, който отдавна е дал основания за своята оставка при изначална липса на високи професионални и нравствени качества да заема тази длъжност, а така също и с последващи действия³. Въвличането на деца в политическа дейност, както и в дейности, които са неблагоприятни за образователното им развитие, са форми на насилие над деца съгласно Закона за закрила на детето.

Цялото изложение на Иван Гешев пред учениците протича в типичен стил, видим по-долу. В поместените извадки се вижда тенденциозното му представяне на работата на прокуратурата, която от една страна постига изключително високи успехи (95% осъдителни присъди), а същевременно не може да бъде винена за неуспехите, защото разследванията са изцяло в компетентността на Министерство на вътрешните работи. На децата не се споменава, че прокурорът ръководи разследването и е възприето в правната доктрина схващането, че прокурорът е господар на досъдебното производство, в рамките на което се събират доказателства относно престъплението и извършителя му. В друг момент Иван Гешев създава внушение, че лице може да бъде арестувано, защото служител на МВР не го харесва и после да бъде дори и осъдено. Подобно изявление е неправилно, защото лице може да бъде осъдено от съдебен състав само при наличието на достатъчно доказателства за неговата виновност по реда на Наказателно процесуалния кодекс. Това изявление на г-н Гешев идва на фона на публични твърдения от него и други представители на прокуратурата за отслабнало сътрудничество с МВР след края на последното правителство на Бойко Борисов и разкрива фрустрация от това обстоятелство.

Учениците не разполагат с необходимите знания да оценят доколко Иван Гешев изпълнява дейността на главния прокурор в съответствие с конституционните правомощия и колко и какви методически указания е издал от началото на неговия мандат. Учениците не могат да оценят дали разговорите с тях попадат в обсега на правомощията на главния прокурор, доколкото тезите, които лансира той пред тях излизат от заявения образователен характер на инициативата. Още по-малко могат да оценят те отговорите, които Иван Гешев дава на изненадващи ученически въпроси относно разследването на събитията около фалита Корпоративна търговска банка например. Учениците не могат да оценят и каква работа върши прокуратурата по събирането на доказателства.

В изказванията си Иван Гешев не само застъпва тезата за липса на необходимост да бъде намалена неговата власт като бъдат въведени механизми за контрол и отчетност на главния прокурор в съответствие с Междинната резолюция на Комитета на министрите на Съвета на Европа от 5 декември 2019 г., с решението на Европейския съд по правата на човека по делото *Колеви срещу България* от 2009 г., свързаните становища

³ Така например избличаващата му размяна на съобщения с пиарът на една от парламентарно представените партии по време на изслушването му в 46-ото Народно събрание. Виж повече на <https://www.bghelsinki.org/bg/news/20210915-open-letter-geshev-arnaudova>.

на Венецианската комисия, както и Националния план за възстановяване и устойчивост, но дори напротив – прокарва идеята, че той няма никаква власт и би трябвало да има повече, за да може да се пресекат опасни явления като например употребата на наркотици или пътно-транспортните произшествия. На практика той прикрито убеждава учениците в идеи, водещи до извода за липса на необходимост да се изпълнява осъдително решение на Европейския съд по правата на човека.

Макар темата за съдебна реформа да е поляризираща обществото, да се обсъжда от години и да се подготвят различни законодателни изменения, юристите са съгласни, че е необходима експертност при преценката на това какви изменения да се предприемат, за да се постигне реформа. Това г-н Гешев пренебрегва и с обичайния за него ироничен тон към инакомислещите прокарва собствената си визия за реформа сред ученици, като дори внушава, че прокуратурата или следствието са изключени от този разговор.

Това е най-малкото невярно. Така например лесно може да се види съставът на последната работна група, създадена от министъра на правосъдието Надежда Йорданова на 08.04.2022 г. с цел създаване на законодателни предложения за изменения в Наказателно-процесуалния кодекс и Закона за съдебната власт, засягащи въпроса с възможността за независимо разследване на главния прокурор. В тази работна група участваха представители на Върховна касационна прокуратура, АПБ и КСБ и видно от протоколите от работата на групата, активно изразяваха становища наравно с всички останали участници. Към настоящия момент законопроекът, изготвен от работната група е публикуван за обществено обсъждане⁴ и вече срещна положително становище от Съвета на Европа⁵.

Някои заявления на официалната Фейсбук страница на ПРБ-пресцентър са просто лишени от смисъл, като следното: „Посещенията на прокурори в училище са доказано полезни след срещите с деца, които предстои да получат шофьорски книжки – на следващата година се отчита 220% по-малък ръст на различни ПТП с млади водачи“⁶. Срещите на прокурорите и следователите с учениците са започнали на 5 октомври 2022 г. и е неясно как вече е оценена полезността на срещите, които са довели до 220% по-малък ръст на произшествията (само по себе си математически nonsens).

Да се прокарват сред деца идеи като отнемане в полза на държавата на моторно превозно средство на шофьор, употребил алкохол или неотменимост на наказанието е силно притеснително, тъй като децата не могат да оценят, че тези идеи накърняват основни човешки права и не се подкрепят от практиката на Европейския съд по правата на човека. Противопоставянето на правото на собственост, от една страна, на правото на живот, от друга страна, е присъщо на жълти медии, но е недопустимо да бъде използвано

⁴ Виж на <https://strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=7312>.

⁵ Виж на <https://www.justice.government.bg/home/index/a725d0de-89db-4092-8087-7ed9813dbffa>.

⁶ Виж на <https://www.facebook.com/Press.PRB/videos/1721387188242670/>.

от юристи, още повече в разговори с деца. Това е изкривяване на доктрината за човешки права, в която правото на живот се ползва с най-висока защита и никакви други права не могат да се ползват за неговото ограничаване – противно на свободата на изразяване, която може и трябва да бъде ограничавана с цел защита на други права и когато това е необходимо в едно демократично общество за опазване на здравето и морала, репутацията или правата на другите и т.н. (чл. 10, § 2 от Европейската конвенция за защита правата на човека).

Учениците няма как да познават многократните и повтарящи се препоръки на Венецианската комисия, че ролята на прокуратурата трябва да остане в рамките на наказателното производство, а активност като тази на главния прокурор е не само нетипична, но и надхвърля обикновените правомощия на един администратор, за какъвто Иван Гешев сам се представя в редица свои изявления. Макар и българското общество да е свикнало с обилни публични изяви на сегашния главен прокурор по всевъзможни теми, инициативата му да говори пред ученици като излага спорни тези за структурата на съдебната власт, надхвърля въображението на мнозина.

Част от проблематизираните от нас изявления – като не претендираме за изчерпателност, предвид големия обем на записан видеоматериал – са следните:

„Други нации, които може да не са толкова добре така индивидуално стоящи интелектуално, се справят много по-добре от нас като резултати. Примерно в рамките на шегата си говорихме с колеги, че италиански полицаи като спре тока те няма да знаят какво да правят“ – *от посещение в Националния учебен комплекс по култура (Италианския лицей), 26.10.2022 г.*⁷

„Разкриването на престъпления се извършва от изпълнителната власт, основно от МВР. Т.е., ако се извърши едно престъпление, без полицаят да установи кой е извършителят и без да уведоми прокуратурата, тя няма как да си свърши работата“ – *от посещение в Националния учебен комплекс по култура (Италианския лицей), 26.10.2022 г.; цитатът е по известие за събитието във „Фейсбук“ страницата на прокуратурата*⁸ *и в сайта „Епицентър“*⁹.

„В наказателното правосъдие се постигат 95% осъдителни присъди, 5% са оправдателните. Това е № 1 в Европа. Проблемът е, че в тези 5% се виждат всички проблеми на българската правосъдна система. Да приемем, че за тези 10% е виновно едно звено в системата – не полицията, не съдът, а прокуратурата. В останалите 90%, където няма участие на прокурор и полицаи, всичко наред ли

⁷ Видеозапис е достъпен на адрес: <https://youtu.be/fm9SJtATu9E>.

⁸ Виж на адрес: <https://www.facebook.com/Press.PRБ/posts/165673636112199>.

⁹ Виж на адрес: <https://epicenter.bg/article/Geshev-Nyama-kak-bez-da-se-izgradyat-pravila--koito-da-se-spazvat-ot-vsichki--edna-darzhava-da-progresira/297728/2/0>.

е?“ – от посещение в Националния учебен комплекс по култура (Италианския лицей), 26.10.2022 г.¹⁰

„Пред учениците главният прокурор припомни, че Наказателният кодекс е от 1968 г., когато още не е имало частна собственост, като уточни, че без годин инструментариум не може да се постигнат добри резултати, каквито българските граждани очакват. „Все едно да ти дадат лъжица и да ти кажат: „изкопай гребен канал до Бургас“, след което: „защо не копаеш, не си се справил“, обясни Иван Гешев“ – от посещение в Националния учебен комплекс по култура (Италианския лицей), 26.10.2022 г.; цитатът е по известие за събитието в сайта на Асоциацията на прокурорите в България.¹¹

„На въпрос защо Специализираната прокуратура бе закрыта и защо наказателните закони не се променят толкова дълго време, главният прокурор отговори: „Мислил съм си, че законите не се променят от безхаберие, но след като видях какво направиха със Специализираната прокуратура, обяснението ми в момента е – не ги променят съзнателно...“ – от посещение в Националния учебен комплекс по култура (Италианския лицей), 26.10.2022 г.; цитатът е по известие за събитието в сайта на Асоциацията на прокурорите в България.¹²

„По-тежкото наказание не решава проблемите, трябва да има неотменимост на наказанието“ – от посещение в Езикова гимназия – Пловдив, 28.10.2022 г.; цитатът е по известие за събитието в сайта на Асоциацията на прокурорите в България.¹³

„Начина, по който сега се говори за „съдебна реформа“, той сравни с това „да направиш реформа в образованието без да питаш учителите, преподавателите в университетите, въобще хората от тази сфера“ – от посещение в Езикова гимназия – Пловдив, 28.10.2022 г.; цитатът е по известие за събитието в сайта на Асоциацията на прокурорите в България.¹⁴

„Наркотиците стават вече като социална пандемия. Защо се стига до този бум? Мога да говоря много, включително за закриването на най-ефективните структури за противодействие на организираната престъпност и разпространението на наркотици. Бил съм на полево ниво в едно районно полицейско управление. Тогава следователите бяха там, и съм виждал резултата от наркотиците. Почва се с лека дрога и се стига до ситуации, които не искам да

¹⁰ Пак там.

¹¹ Виж на адрес: <https://www.ecocrime.bg/home/2013-08-06-19-31-47/802-2022-10-29-08-43-53>.

¹² Пак там.

¹³ Виж на адрес: <https://www.ecocrime.bg/home/2013-08-06-19-31-47/801-2022-10-29-08-26-44>.

¹⁴ Пак там.

онаглеждавам. Виждал съм какво значи физиологична абстиненция“, разказа главният прокурор. Той говори и за предложенията на прокуратурата за законодателни промени, които да ограничат катастрофите, предизвикани от пияни и дрогирани шофьори. Например – да се конфискува в полза на държавата автомобил, собственост на шофьор, употребил алкохол. „Такива модели има в Европа. Спори се, че така се нарушавало свещеното право на собственост, но има и едно друго право, което е с приоритет – то се нарича право на живот. Трябва да е ясно, че когато има нарушение и престъпление, много бързо ще има наказание“, каза Иван Гешев“ – *от посещение в Езикова гимназия – Пловдив, 28.10.2022 г.; цитатът е по известие за събитието в сайта на Асоциацията на прокурорите в България.*¹⁵

„Законодателната [власт], когато не приема закони, които не са, как да кажа, модерни и европейски, защото Наказателния кодекс е от 68-а година, по времето на един човек, който ръководеше държавата... може да сте чували, но може и да не сте чували, Тодор Живков... сигурно сте учили по история, т.е. тогава нямаше частна собственост 68-а година миналия век, но нашият Наказателен кодекс е от 68-а година, т.е. престъпленията от 68-а година. Това са едни обществени отношения, които тогава вече не съществуват, тогава нямаше частна собственост. Т.е. ти регламентираш някакви обществени отношения, каквито не съществуват, а не регламентираш тези, които са възникнали след 90-а година“ – 10:48 минута в <https://youtu.be/kcX3C-TMGOI>

„И това, което слушате в [не се чува]: „Ние няма да работим със някой“. Какво значи да не работиш със структури и с институция!? Българските граждани плащат заплата на вашите преподаватели, за да мое да ви учат. Сега, това все едно те да кажат „Ми ние си взимаме заплата, ма няма да работим с ученичката едичкоя си на първи ред от дясно наляво втората, щото не я харесвам. Еми защо си директор, защо си учител? Нали работата ти е да ги обучава. Харесваш, не харесваш – няма значение. Макар и примерът да е на елементарно ниво, той онаглеждава това, което гледаме. „Ние не работим с МВР“. Като не работиш с МВР и прокуратура няма... то не е лошо, те си взимат заплата, но резултатът е, че има проблем с престъпността“ – 11:47 минута в <https://youtu.be/kcX3C-TMGOI>

„Добър ден, не те харесвам, арестувам те, което може да се случи, не казвам, че се е... и прокурорът не е независим, не е в тази власт, и съдът не е в тази власт и той е... Може нищо да не си направил и си тръгваш с присъда, това общо взето е белег за една тоталитарна държава, която се надявам, че се бяхме отдалечили от там, но явно стандартите ни, инстинктите ни още са силни в тази насока...“ – в <https://www.youtube.com/watch?v=Sbl23ZiHMEs>

¹⁵ Пак там.

„Аз съм административен ръководител на административните ръководители на съответните прокуратури, т.е. не мога да давам указания на прокурорите в тяхната работа, така е по българското законодателство. ...този факт е дълбоко неизвестен на много така да се каже колеги юристи в Народното събрание, те не знаеха, че има една законодателна реформа в Закона за съдебната власт още от 2016 г. така че моята работа в голямата си част е чисто административна, освен културно-просветна ...всички пишат доклади и главния прокурор трябва да реши въпроси от раждаемостта до язовирите и още какво ли не“ – в <https://www.youtube.com/watch?v=Sbl23ZiHMEs>

„Той главният прокурор контролира всички... Аз съм единственият след 1989 г. главен прокурор, който е обиколил всички прокуратури в страната и се е срещнал с всички, от хигиенистката до последният ръководител... но да кажем аз повечето не ги помня по физиономия, те ме помнят, да кажем има някакъв контакт... как ще се обадиш на някой и ще му кажеш наруши закона, аз не мога да ти кажа кой закон, но ти ще носиш отговорност – така възприемат и така възпроизвеждат политиките надзора за законност, който ви обясних в действителност какъв е“ – в <https://www.youtube.com/watch?v=Sbl23ZiHMEs>

Действително прави впечатление от записите, публикувани във видео платформата Ютюб, че учениците задават въпроси на Иван Гешев относно препоръките на Венецианската комисия или за разследването на събитията, довели до фалита на Корпоративна търговска банка – забележителна информираност и широта на интересите, с която малко възрастни могат да се похвалят. Тъкмо поради това с голяма степен на вероятност тези въпроси са били предварително подготвени, тъй като единствено дават повод на г-н Гешев да ги обсъжда пространно в отговорите си. Тази – с други думи – инсценировка остава, разбира се, единствено в сферата на предположенията.

Ето защо определяме изявленията пред ученици като пропаганда на идеи със съмнителен и дори опасен характер, която целѝ да подготви бъдещи избиратели в подкрепа на по същността си популистки и силно консервативни идеи.

Намирам, че Висшият съдебен съвет трябва да потърси отговорността на главния прокурор за проведената инициатива и изразените идеи пред ученици.

На следващо място призовавам министъра на образованието и науката, както и министъра на културата относно училищата в системата на подопечното му министерство, да отговорят дали тези срещи са проведени в съответствие с правилата за провеждане на срещи с ученици в рамките на училищата – има ли изразено съгласие на техните родители, съгласувана ли е предварително целта на всяка среща, има ли своевременно разрешение от някое от двете министерства за провеждане на тези срещи и съобразени ли са те с учебните програми. Стои и въпросът как директорите на съответните училища са подбрали учениците, които са присъствали на срещите.

Призовавам съответните министри да съобщят как са идентифицирани точните училища, които да са част от инициативата.

Призовавам и председателката на Държавната агенцията за закрила на детето да извърши проверка спазени ли са всички стандарти за провеждане на мероприятия с деца, особено относно малолетните участници в срещите.

14.12.2022 г.

София

С уважение,



адв. Качаунова